

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง การสร้างองค์การจัดการตนเองของกลุ่มอาชีพในพื้นที่โครงการพระราชดำริหมู่บ้านสหกรณ์อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นการศึกษาการจัดการตนเองระดับการจัดการตนเองของกลุ่มอาชีพ ปัจจัย เงื่อนไขที่ส่งผลต่อการจัดการตนเองของกลุ่มอาชีพ และกระบวนการพัฒนาศักยภาพ เพื่อนำไปสู่การพึ่งตนเองที่สูงขึ้น โดยผู้ให้ข้อมูลหลักคือ สมาชิกในกลุ่มอาชีพที่ศึกษา รวบรวมข้อมูลพร้อมกับการวิเคราะห์ข้อมูล โดยการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม การสนทนากลุ่ม การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้รู้ การเรียนรู้จากภายนอก และการถอดบทเรียน

ผลการวิจัยพบว่า การจัดการตนเองของกลุ่มอาชีพในพื้นที่โครงการพระราชดำริหมู่บ้านสหกรณ์อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ มีการเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสการพัฒนาที่เกิดขึ้นตลอดเวลา และเปลี่ยนแปลงไปตามความต้องการของหน่วยงาน หรือองค์กรที่เข้าไปร่วมพัฒนากลุ่มอาชีพ ทำให้กลุ่มขาดอิสระในการจัดการตนเองอย่างแท้จริง ทั้งนี้เนื่องจากกลุ่มต้องจัดการไปตามเงื่อนไข และข้อกำหนดขององค์กร อย่างไรก็ตาม ด้านการพัฒนาการของกลุ่มมีความแตกต่างของ 4 กลุ่มที่มีระดับการจัดการตนเองที่แตกต่างกันจากมากไปหาน้อย ได้แก่ กลุ่มธนาคารหมู่บ้าน กลุ่มหัตถกรรมแปรรูปผ้าฝ้าย กลุ่มไข่เค็มน้ำแร่ และกลุ่มทำขนม ตามลำดับสำหรับปัจจัย เงื่อนไขที่ส่งผลต่อการจัดการตนเองของกลุ่ม ทางด้านปัจจัยพบว่า ประกอบด้วย 2 ปัจจัย คือ 1) ปัจจัยภายใน ได้แก่ การกำหนดเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ร่วมกันอย่างชัดเจน การใช้บทเรียนในอดีต หรือประสบการณ์มาพัฒนางาน ความสัมพันธ์อันดีต่อกันทั้งภายในและภายนอกกลุ่ม การมีโครงสร้าง กฎระเบียบที่ยืดหยุ่น ความไว้วางใจซึ่งกันและกันของสมาชิก ความสามัคคีของสมาชิก การมีส่วนร่วมในกระบวนการการทำงานของกลุ่ม และความต้องการเรียนรู้หรือพัฒนาตนเอง 2) ปัจจัยภายนอก ได้แก่ กระบวนการพัฒนาของภาครัฐ หรือการส่งเสริมของนักพัฒนาที่เน้นเป้าหมายขององค์กร ซึ่งเป็นทั้งปัจจัยเอื้อและอุปสรรค ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสามารถของกลุ่มที่จะเลือกรับ แต่อย่างไรก็ตาม ยังไม่เป็นปัจจัยเอื้อมากนัก โดยเฉพาะวิธีคิดที่เป็นกระแสหลัก นอกจากนั้น ยังมีกลไกการตลาด และโอกาสในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับบุคคลภายนอก ในด้านเงื่อนไขที่สำคัญของการจัดการตนเองของกลุ่มคือ ความสัมพันธ์ของสมาชิกภายในกลุ่ม และภายนอกกลุ่ม ลักษณะของผู้นำ ความต้องการอยากเรียนรู้ของสมาชิก และการตัดสินใจในการเลือกรับ ซึ่งจากการศึกษาพบว่า กลุ่มสามารถจัดการตนเองได้มากขึ้นต่างกัน สำหรับการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ จึงมีการสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้สามารถจัดการตนเองได้สูงขึ้น

โดยการออกแบบกระบวนการ จากสิ่งที่กลุ่มมีน้อยหรือยังไม่เพียงพอที่จะทำให้กลุ่มสามารถเป็นองค์กรจัดการตนเองได้ เพื่อการเรียนรู้ไปพร้อม ๆ กับการปฏิบัติจริง ผลจากการวิจัยพบว่ากลุ่มมีการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางของการจัดการตนเองมากขึ้น ทั้งด้านเนื้อหาความรู้ ด้านวิธีคิด และการขยายแนวคิดสู่กลุ่มอื่น ดังเช่น กลุ่มมีการจัดการตนเองจากมากไปหาน้อย มีองค์ประกอบร่วม กลุ่มมีขนาดเล็ก ลักษณะการก่อเกิดกลุ่มทั้งจากภายในกลุ่มและการกระตุ้นจากภายนอก มีความสัมพันธ์ที่เริ่มจากบุคคลกับบุคคล มีความเชื่อมั่นเพิ่มขึ้นและมีความภูมิใจ มีการใช้บทเรียนหรือประสบการณ์ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันมากขึ้น และบทบาทของผู้หญิงในการเป็นผู้นำกลุ่ม เป็นต้น ถึงแม้ว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม อาจไม่เห็นผลชัดเจนกับการจัดการตนเอง แต่อาจช่วยพัฒนาคุณภาพของการเรียนรู้ทั้งภายในกลุ่ม และระหว่างกลุ่ม อย่างน้อย 3 ประการคือ 1) รู้จักตนเองมากขึ้น 2) พัฒนากระบวนการเรียนรู้โดยการสร้างวัฒนธรรมการแลกเปลี่ยน เคารพความคิดเห็นของสมาชิกที่มีคุณค่า 3) ได้ช่วยให้เกิดการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ข้ามกลุ่ม หากปัจจัย และเงื่อนไขของการจัดการตนเองได้รับการการพัฒนาที่เน้นกระบวนการอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป โดยการเน้นคน และพื้นที่เป็นเป้าหมายหลัก และติดตาม ประเมินผล เพื่อปรับกระบวนการพัฒนาให้เหมาะสม สอดคล้องกับภูมิสังคม

ABSTRACT

This study was conducted to investigate the following: 1) general conditions of the Royal Initiative Project of Sankamphaeng Cooperative villages in Mae-On Sub-district, Chiang Mai province; 2) the level of self-organization; 3) factors influencing self-organization; and 4) the process of potential development leading to self-organization. This study consisted of four career groups and their members were data providers. Data collection was conducted through non-formal interview, participatory observation and non participatory observation, focus group, knowledge exchange venue holding, external learning and drawing out the lessons.

Results of the study revealed that self-organization management of an occupation group changed in accordance with the changing which had been involved in occupation group activities development trends that had responded to the needs of agencies or organizations. This involvement led to lack of self-organization because the management of group had become depended on condition and regulation of organization. However, the evolution of groups were different in self-organization among the four groups from most to least; namely, the village saving group, cotton processing handicraft group, mineral salted egg group and Thai cookies group, respectively. For the conditions and factors that affected to the groups' self-organization consisted of two factors as the following: 1) the internal factors were; the clearly mutual determination of goals or objectives, the utilization of the previous lessons for task improvement or experiences to improve the good relationship of groups members, the existence of flexible rules and regulations, trustworthy of groups' members, unification of the group's members, participation in the working process of groups, and needs for learning or self-development. 2) the external factors were the development process of the government sectors or the promoting of development focusing on the organization, which were both contributing factors and obstacles, market mechanism and participatory learning opportunity with outsiders. This depended on the potential of each group. However, it was not such considered as the contributing factors particularly the current principle of thinking method. Besides, the important conditions of self-organization of the groups were the relationship inside and outside the groups, leadership characteristic, learning needs of members and the decision-making of perceiving selection. The study revealed that the capability of self-organization was different from one another.

For this research, it was the practical research that there was the establishment of learning process leading to the self-organization in a higher level by decided processing which initiated from insufficiency factors that led to self-organization for learning and implementation . This research found that the studied groups had more self-organization in term of knowledge, concept and concept extension to other groups such as degree of self organization, common factors, small groups, the group initiation which initiated from both internal and external factors, strong interpersonal-oriented group relation, participatory learning and female leadership. The group made use of leaned lesson and experience develop their activities. Although, the participatory action research may not show the self-organization results but it can be used for internal and external group quality development in three aspects. 1) self-realization 2) learning process development by implementing participatory learning culture, with respect to valuable opinion of the group members 3) implementing cross-learning networking process. If the factors and conditions of self-organization, are developed continuously with an emphasis on personnel and target area development, this will lead to geosocial based sustainable development.